



CAMINAR BARCELONA

**21 passejades singulars per
aprendre a mirar la ciutat**

**PATRÍCIA
GABANCHO**

Columna

CAMINAR BARCELONA

Patrícia Gabancho

21 PASSEJADES SINGULARS
PER APRENDRE A MIRAR LA CIUTAT

© Patrícia Gabancho, 2016
Primera edició: febrer del 2016
© Columna Edicions, Llibres i Comunicació, S.A.U.
Av. Diagonal, 662-664 - 08034 Barcelona
www.columnaedicions.cat

ISBN: 978-84-664-2050-1
Dipòsit legal: B. 28.081-2016
Fotocomposició: Víctor Igual, S.L.
Imprès a: Egedsa

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats.

ÍNDEX

Primeres passes	11
L'experiència de caminar	13
<i>El vell Sants</i>	17
Lliçó pràctica: la temperatura.	35
<i>Pedralbes</i>	39
Les petites descobertes	53
<i>Sarrià</i>	57
Lliçó pràctica: roba i sabates	67
<i>Del carrer del Parlament al Raval</i>	73
Fotografiar el silenci	85
<i>De la plaça de Tetuan al Clot</i>	89
Lliçó pràctica: itineraris	101
<i>De Vallcarca al Turó Park</i>	107
El paradigma del Camí de Sant Jaume	117
<i>El Casc Antic</i>	121
Lliçó pràctica: cremant calories	135
<i>La Barceloneta</i>	139
Els filòsofs passejadors	151
<i>Sant Martí de Provençals:</i> <i>el carrer d'Andrade</i>	155

Lliçó pràctica: silenci i bondat	167
<i>La Marina del Prat i la Zona Franca</i>	171
L'Europa dels vianants	181
<i>Sant Andreu entranyable</i>	185
Lliçó pràctica: les normes de circulació (I)	195
<i>El Poblenou</i>	201
La teoria del «flâneur»	213
<i>Horta i el Guinardó</i>	217
Lliçó pràctica: les normes de circulació (II)	227
<i>Trinitat Vella</i>	231
Badar, a la catalana	241
<i>Les sorpreses de Montbau</i>	245
Lliçó pràctica: si en teniu ganes, mireu els webs	257
<i>El cor de Nou Barris i Can Peguera</i>	261
La nova filosofia	273
<i>De Lluçmajor a Bac de Roda</i>	279
Lliçó pràctica: les olors	291
<i>La Vall d'Hebron i el Carmel</i>	295
Una forma d'anarquisme	305
<i>Reina Elisenda, la senyora Barcelona</i>	309
Lliçó pràctica: la maledicció dels <i>runners</i>	319
<i>Gràcia</i>	323
El gran caminador català	337
<i>La propina: baixar de Vallvidrera</i>	341

El vell Sants

Començarem la passejada sortint per darrere de l'estació de Sants. L'espai es diu «plaça» de Joan Peiró. Suposo que el vell sindicalista no en deu estar gaire content. Aturem-nos un moment a mirar al voltant; un dels objectius de caminar per la ciutat és prendre consciència del paisatge, conèixer Barcelona des d'una actitud més atenta. No cal escarrassar-s'hi, només mirar. El que en diuen «plaça» és un espai buit, que continua l'estètica de la cèlebre plaça dels Països Catalans, a l'altra banda de l'estació, però encara amb menys elements, sempre grisos. És un cas que es repeteix al voltant de les estacions de tren d'arreu: presideixen grans esplanades buides i sense encant, com immensos deserts fets d'asfalt. Els urbanistes les qualifiquen com a *no-llocs*: espais que només s'usen, que no es viuen, i que per manca de referents podrien ser en qualsevol lloc del món. Són clàssics no-llocs els aeroports —us heu fixat que els que tenen la mateixa dimensió s'assemblen com un ou a un altre ou?— i... els centres comercials.

Un no-lloc és la negació de l'existència, perquè a més a més de l'anodina i desarrelada indefinició de les estacions modernes, acostumen a engolir els vol-

tants, a desertitzar-los. Les estacions històriques, les del segle XIX, per contra, estan ben encaixades en la trama urbana, ni que sigui penjant de la perifèria, com ara la nostra Estació de França, que és una meravella de marbres repolits i que hauríeu de tornar a mirar, ara amb ulls de visitant. També és cert que, vist això, els governs han començat a construir aeroports galans, d'arquitectura impactant: el de Barajas, sense anar més lluny, tot i que Barcelona va intentar el mateix anys abans: el vell aeroport de Ricard Bofill es va fer pels Jocs Olímpics, amb aquelles palmeres liofilitzades a l'interior. Veurem com acabarà l'estació de la Sagrera, sempre pendent. Ai, les inversions del ministeri...!

Un cop vista la destrossa urbana que fan les vies —no s'hi pot construir res de pesant a sobre, ni plantar-hi arbres—, dos apunts més i comencem.

L'estació de trens va ser construïda en un extrem dels terrenys de l'Espanya Industrial, una de les grans filatures (fàbrica tèxtil) que arriben a Sants al segle XIX. Això vol dir dues coses: que hi havia espai, perquè eren construccions notables, amb amplíssimes naus plenes de telers —centenars!— on els obrers, sobretot dones, treballaven dempeus durant llargues jornades; i la segona cosa que s'ha d'apuntar és que els obrers, precisament, començaven a construir i ocupar habitatges modestos a l'entorn. Quan Barcelona es planteja les annexions dels municipis veïns, a partir de l'empenta de l'Exposició Universal del 1888, més que en població volia créixer en mida: volia lloc per encaixar la creixença industrial que estava propiciant la burgesia i necessitava espai per

hostatjar un proletariat naixent. Això configuraria físicament i políticament la ciutat del segle XIX, que és la que perdura en aquests barris, ni que sigui només una mica. La que encara podem veure, la que ens permet imaginar vides, somnis, lluites: més lluites que no pas somnis, malgrat que Sants expressa les inquietuds populars en centenars d'entitats i associacions que fan una xarxa de solidaritat, cultura i diversió des d'aleshores fins avui. És una de les característiques dels barris obrers, perquè Catalunya va generar una cultura popular paral·lela, i sovint alternativa, a la cultura diguem-ne burgesa.

L'Espanya Industrial va pertànyer a la família Muntadas Prim, una colla de germans que, seguint la pauta econòmica del temps, ajunten capitals per construir un empori capaç de plantar cara als vapors de Sants i de Barcelona, principalment al Vapor Vell del patriarca Joan Güell. El dels Muntadas va ser conegut com a Vapor Nou i és set anys més tardà. Que aquestes dues fàbriques fossin els vapors per excel·lència, els referents, vol dir que els burgesos catalans mantenien una aliança de classe, com és lògic, però al mateix temps sostenien sordes lluites competitives pel prestigi i el poder, i també pel mercat. Els extraordinaris excessos ornamentals de les façanes de l'Eixample responen al mateix patró: superar el veí.

Les revoltes de mitjans del segle XIX contra la mecanització de les fàbriques, que deixava els operaris sense feina —la guerra de les «selfactines», que així es deien les màquines, copiades d'Anglaterra—, van deixar un mort a les portes del Vapor Vell, Josep Sol i Pedrís, un directiu de l'empresa, com diríem avui.

Güell va considerar que ja n'hi havia prou, que allò aniria a més; va tancar la fàbrica i se'n va endur la producció a la dita Colònia Güell, concebuda per mantenir els obrers tan aïllats com fos possible. És on Gaudí va fer l'extraordinària cripta. Els amos de l'Espanya Industrial, en canvi, van tancar a l'època la crisi moderna del tèxtil. El 1974 l'Ajuntament franquista va fer el favor de declarar edificable el solar, però no s'hi va construir, i pocs anys després va ser comprat pel municipi —ja en democràcia— amb la intenció contrària: convertir-lo en espai públic.

L'Espanya Industrial va ser llargament reivindicada pels veïns com a zona verda i d'equipaments, quan a Barcelona escassejaven les dues coses, i finalment es va repartir en usos diversos, entre els quals la nova estació de ferrocarril, que ha viscut successius eixamplaments davant la trigança del ministeri a fer l'estació definitiva a Barcelona, que serà la de la Sagrera. La de Sants és insuficient, premoderna i *cutre*. Una altra part dels terrenys va ser destinada a construir pisos, que era el destí «natural» en la voluntat de la família, unes operacions especulatives, molt productives, que estan en el nucli dur de la història de Barcelona. La majoria d'espais verds de la ciutat, en aquesta època, es van fer repartint la superfície en pública i privada. Els propietaris sempre se'n quedaven un tros i ja en tenien prou per fer benefici amb escriure.

Finalment es va fer el parc, que recorda la fàbrica, sota la directriu de l'arquitecte basc Peña Ganhegui, que juga amb la idea dels quatre elements. El foc és el potent drac d'acer de l'escultor Andrés Nagel. Els

tobogans del drac eren una meravella juganera, però el cos que els organitzava es va haver de tancar perquè era niu d'usos diguem-ne incorrectes, poc adients als criteris de salut pública. El parc està molt construït, molt dissenyat: l'arquitectura hi té un pes excessiu, començant per les incòmodes grades blanques. Va ser un dels primers que es van fer en democràcia, en una tongada que va aportar nova vida a un seguit d'espais obsolets: la Pegaso, el Clot, Sant Martí... Gran com és, i molt utilitzat, el parc té problemes de manteniment. Si el visiteu, pareu atenció a la Casa del Mig, que eren les dependències administratives de la fàbrica, acompanyades d'una petita «devesa» de plàtans.

Dit això, anem a passejar per Sants.

Començarem la passejada baixant unes escales, les que donen al carrer de Riego. Són a l'altura del Palau del Cinema, però a l'altra banda de la rambla, una rambla recent —dita de Sant Antoni— que duu a la plaça de Sants. Per cert, els cactus rodons que guarden l'entrada de l'hotel es diuen «seients de la sogra», que no és cap nom científic. Quan baixem els esgraons, entrarem en un altre món, com qui comença a remullar-se en una piscina fonda: el món del barri de Sants que conserva tota la textura històrica. Hem d'anar mirant l'arquitectura, els espais, els colors. Penseu que és un barri que, com Gràcia, vesteix els carrers per la festa major, tot i que no és un moment apte per passejar-hi com ara volem, perquè tot són multituds i taules parades; músiques i rialles conviden a altra mena d'activitat. Potser perquè aquest és de debò un altre món, ens dóna la benvin-

guda una paret recoberta d'heura i un formós om que podria explicar moltes batalles.

El primer que hem de notar és que som en uns carrers de cases baixes, d'arquitectura popular, construïda entre finals del segle XIX i començaments del XX. Algunes cases, poques, ensenyen la data de naixement a la façana: és un costum que s'ha perdut. Veurem que no és exactament un barri obrer, sinó que és un barri menestral, amb cases de planta i pis, o dues plantes. Està molt ben conservat. Alguna casa més modesta perviu, però estem veient un Sants que aguanta el tipus, per bé que s'hi colen cases i detalls del nostre temps. La ciutat es reescriu tota l'estona. Fem el passeig cap avall, seguint el carrer de Riego. Mirem, res, tan sols una llambregada a la nostra dreta, el carrer de Ciceró: és l'urbanisme que preval en els nuclis antics dels nostres barris: palmeres presumides, paviments torrats, un ordre minuciós, línies pures, cotxes fora. El tipus d'urbanisme que mana també arreu d'Europa en els centres renovellats, perquè és el que millor potencia la qualitat de l'arquitectura i el que més harmonia proporciona al conjunt. Ciutat Vella també és aquest llenguatge.

De seguida arribem a la plaça d'Osca, on va néixer Núria Feliu (hi ha una placa en una casa del costat mar). Però quan caminem, si volem caminar, val més no aturar-se ni fer gaires marrades, per tal de mantenir el ritme, que és l'element essencial de la passejada. Res de cervesetes, per bé que a la plaça hi ha un artesà de bona fama. Un motiu de reflexió: Josep Pla deia que una plaça és un espai d'aire davant d'un edi-

fici important. Potser pensava en París, que era la ciutat de referència del seu temps, perquè la regla gairebé no s'acompleix mai a Barcelona. Aquí tenim espais d'aire —ara de terrasses— envoltats per un collaret de cases que quasi mai no és harmònic ni impressionant. Les nostres places parlen en veu baixa. La gràcia és que les cases tinguin la mateixa alçada, més que no pas el mateix estil. Però sempre hi ha algú que la fa més alta. Sabeu per què? Perquè el Pla General encara vigent —ara en revisió— va calcular el 1976 que Barcelona tindria dos milions o més d'habitants en el futur i va permetre incrementar les alçades. Per tant, els edificis nous poden superar en dues o més plantes els antics. I si et donen permís per guanyar més diners...

Continuem endavant. Arribem al carrer «Major» de Sants, que de fet no se'n diu i no se n'hauria de dir, perquè oficialment i popularment és el carrer de Sants; de fet, l'antiga carretera d'anar a Madrid, la dita «carretera Reial» que s'estableix al segle XVIII. Aquests camins són molt importants perquè d'alguna manera es fan indelebles, conserven una vitalitat primigènia. De rutes cap a Madrid n'hi havia més d'una: totes sortien del portal de Sant Antoni, que franquejava la muralla a tocar d'on ara hi ha el mercat i la Ronda —les dues rondes segueixen el perímetre de l'antiga ciutat constrenyida—, i enfilava, travessant Sants, cap a Molins de Rei. També s'hi podia anar per Bellvitge; el nom, que ve de l'ermita, ja demana un bon passar. El carrer de Sants continua el de la Creu Coberta, que vertebrava Hostafrancs, que marcava el límit entre Barcelona i el nou municipi que s'anava expandint.

Aquest carrer el podeu fer caminant quan vulgueu, de punta a punta: caminar al llarg d'un sol carrer és un bon exercici, no té pèrdua i sol ensenyar subtils transformacions a mesura que s'enllacen barris diferents. Cada barri és una experiència històrica que es reflecteix en l'anatomia dels carrers. Per això, si trieu una via prou llarga, notareu que la ciutat va canviant sense abandonar mai un caràcter que unifica tot el recorregut. Això sí, el carrer de Sants sol tenir molta gent caminant-hi i badant pels aparadors, i això, per a un caminador ràpid, és un destorb. Així que el carrer avui el creuem per anar a buscar el carrer de Cros. Abans fixeu-vos en l'edifici que fa cantonada, a mà dreta, amb el número 54: quines motllures, quins balcons de pedra tornejada! Doneu-hi un cop d'ull des de l'altra banda del carrer, per tenir perspectiva.

Del carrer de Cros només en farem un tram, perquè girarem tot seguit. Hem de mirar cap a la vorera esquerra, tot i que els arbres ens tapen. D'aquest pruner —el color de les fulles no permet dubtes— se'n diu «pisardi», pel nom del seu ¿descobridor? Els arbres que tenim a ciutat ens arriben d'arreu del món i sempre hi ha algú que els va veure per primer cop i els va batejar, en llatí, que és, o era, el llenguatge de la ciència. En aquest cas, el nom ve d'un jardiner llunyà. Veureu de seguida un edifici notable: una placa, o dues, diu que ERC s'hi va fundar el 17 de març del 1931. Fa pensar. La gràcia d'anar caminant és que les coses que veiem ens suggereixen reflexions, idees, sense necessitat de prendre'n nota, simplement deixant que la ment flueixi. Caminant la ment s'estova,

es fa líquida, les coses van venint i van marxant sense fer nosa. L'edifici és una meravella: podem sospitar que és l'antiga seu de la Cros. Aquesta fàbrica de productes químics va ser fundada a Sants el 1817, i va nodrir la indústria dels voltants, que era bàsicament tèxtil; una dècada després es va traslladar a Badalona, per aprofitar el tren, i més tard es va expandir per tot Espanya. El 1904 es va transformar en societat anònima, amb la mateixa família encara al timó, i el 1930 va aixecar un potent edifici —pesantot i clàssic, formal com una cerimònia militar— a la cantonada de passeig de Gràcia i Aragó. Va ser aleshores que va esdevenir mítica, la companyia: en l'imaginari popular les accions de la Cros eren símbol de burgesia i poder. Guillermina Motta en feia befa en una de les seves cançons burletes.

L'edifici en qüestió, el cèntric, és avui propietat d'Amancio Ortega, que està comprant immobles al pinyol de Barcelona de dos en dos: no sé si no hauríem de treure algunes conclusions sobre aquest fet. Però tornem al carrer de Cros i al nostre edifici històric. Mireu el detall de les escultures dels balcons i les finestres, esteses fins a la cantonada. La combinació de les baranes, els ornaments, els porticons i les plantes és preciosa.

A la cantonada primera, a mà dreta, sobre el carrer que hem d'agafar, hi ha la porta de l'Escola Montserrat. La murada és molt antipàtica, però a través de la reixa es veuen els edificis antics de l'escola. Una pancarta diu que ara fa setanta-cinc anys, es diu aviat. Hi espiem, i continuem. Quatre passes més i som a la plaça d'Ibèria, que té la gràcia de tenir un sol fanal,

bonic i orgullós, al mig. Us la imagineu tota plena de cotxes aparcats? Doncs així era la ciutat fa poques dècades: allà on cabien cotxes, hi havia cotxes. Els espais per a vianants eren inimaginables, perquè el cotxe era sinònim de progrés i l'acabaven d'estrenar les classes populars. Tot Ciutat Vella era un entramat de voreres mínimes, cotxes aparcats i cotxes desfilant pels carrers que ara són «nostres». En aquests detalls es nota com evolucionen les ciutats: primer van ser artefactes de defensa, després havien de ser també bonics i de lluïment, més tard havien de proporcionar serveis i ara són espais de convivència destinats a ser amables. Això, sense oblidar tota la resta. Enfilem el carrer d'Ibèria, que surt d'allà mateix, i mirem a mà esquerra les cases dels números 3 i 5, antigues, menestrals —però amb possibles, l'una més que l'altra. Les experiències de la gent són part de l'evolució urbana, tot i que no les podem saber mirant una façana. Les imagineu? Fóra una novel·la...!

Al cap de no res arribem al carrer d'Olzinelles, que és una mena de columna vertebral d'aquest sector. Parlàvem d'experiències: donem un cop d'ull, un cop travessat el carrer, per notar que els edificis han canviat de categoria i segurament d'anyada. Les vies principals es fan notar, criden prosperitat, tot i que a dos pams hi hagi encara el barri menestral. Això passa, a les ciutats. Quan la maniobra és especulativa o induïda, es diu *gentrificació*, una traducció de la paraula anglesa (*gentry*, classe ascendent encara no noble) que significa anar a més, també en els preus, com és lògic. Parlant en plata, és la substitució d'un veïnatge antic per un de nou més ric, i sol ser la con-

seqüència de la millora urbanística radical d'un barri, a vegades d'un sol carrer.

Al davant teniu el carrer de Sagunt, però buscarem l'immediat per dalt, que es diu de Mont-ros, per aprofitar la bellesa de l'embocadura, exactament el que veiem quan l'enfilem. Al fons, al carrer de Finlàndia —hi anem—, hi ha una casa de color vi, emmarcada per dos arbres, en aquest cas braquiquitons. També es diu «arbre ampolla», per la forma i la textura del tronc, que sembla fet de vidre opac. Girem a l'esquerra per Finlàndia: hi trobem una casa hipermoderna però que encaixa perfectament amb el conjunt. Un aplaudiment a l'arquitecte, que es diu Lluís Corbella: ho acabo de preguntar a un home que sortia de la casa en qüestió. Ha introduït una pinzellada nòrdica —per la fusta— en un carrer que s'ho mereix, pel nom. Si hi pareu atenció, veureu que tothom que passa la mira, aquesta casa.

Girem de seguida al carrer de Sagunt i seguim baixant. Passem per un col·legi, de nom Perú, que també fa setanta-cinc anys. Ho trobo curiós. Penso que miraré la història pedagògica del barri, perquè setanta-cinc anys ens duu al 1940. A vegades apunto coses que després no faig, però en alguna recambra de la memòria em queden aquests detalls. Ho mirem? Ho mirem! Aquí teniu la història. En proclamar-se la República es va decretar l'ensenyament universal per a totes les criatures menors de quinze anys. Com és lògic, no hi havia a Barcelona prou escoles per absorbir de cop la població infantil, i un grup d'arquitectes van recórrer la ciutat detectant edificis que podien fer servei. Un era el casalot de la família Piera, al car-

rer de Sagunt. La meva font no explica què havia passat amb la dita família, potser val més no preguntar. El cas és que s'hi va col·locar el Grup Escolar 48 amb el nom d'Escola Atenes, però les obres definitives no van arribar a completar-se. Acabada la guerra, el nou règim va tornar la casa als propietaris i els la va arrendar per continuar la tasca educativa —no pas en els mateixos termes!—, però amb un altre nom, per tal de tallar els lligams amb el passat, i és aquesta reobertura la que commemora setanta-cinc anys. Per cert, al número 84 hi ha una casa molt maca. Quin estil diríeu que és?

Aquí us plantejo una disjuntiva. Us marcaré la ruta per un altre lloc, però apunteu això que us dic: un altre dia continueu per Sagunt; és un carrer prou interessant. Arribareu a una cruïlla que es bifurca. A l'esquerra surt un carreró de nom impossible —m'imagino la gent cantant l'adreça en fer un tràmit—, el nom d'un escriptor madrileny que es diu Hartzbusch, que conserva tot un llenç de casetes idèntiques. Sants és potser el districte que manté més vigent l'arquitectura popular del segle XIX. Us durà, el carreró, fins a una de les places modestes més maques de Barcelona: la placeta del Fènix. La travesseu i des d'aquí anireu a raure al carrer de la Constitució, que és on reprendreu el passeig que continua: sereu una mica més a la dreta que a la cantonada de Jocs Florals que jo descriu. Podeu triar avui la ruta o podeu tornar-hi un altre dia i conèixer així els dos camins. Ara reprenem el recorregut principal.

Tombem pel carrer dels Jocs Florals, a la nostra esquerra, cap avall. Ens presenta una tipologia variada d'edificis: ni rics ni pobres, ni gaire espectaculars ni gaire anodins. Fixeu-vos, però, en una cosa: les connexions elèctriques i de telèfons ensenyen els cables penjant en manyocs obscurs, l'acabat precari, les escomeses a la vista: de qui és responsabilitat? Apostaria que correspon a les companyies adaptar-se i a l'Ajuntament obligar-les-hi, però no passa ni una cosa ni l'altra. Al número 145 hi ha una ceràmica amb un sant. És sant Cristòfor, amb el nen en braços? O sant Roc? No ho sabria dir. La cultura hagiogràfica no és el meu fort. Al llarg de la ciutat històrica, sigui al barri que sigui, apareixen aquestes iconografies, que devien caducar al segle xx, el segle de la laïcitat, el segle que intenta guardar la pietat en l'esfera privada. Les figures eren protectores, guardaven els carrers dels mals que els corresponien en el repartiment. Abans de desembocar al carrer de la Constitució, el número 163 ens presenta una façana històrica, que no ha estat mai restaurada. Apameu el pas del temps.

Ja hem fet ben bé la meitat de la caminada. Sobre Constitució hi havia un seguit de casetes igual de velles, petites i molt pobres, que han volat: s'hi fan unes desenes de pisos de protecció. Produeix una sensació de pèrdua, però suposo que és com quan llegim que ha mort la persona més vella del planeta: sabem que és quelcom que no té remei. Si les ciutats no es reescrivessin, tindrien un perímetre infinit, com les megalòpolis de la Xina, i no sembla a primera vista un model eficient. Fa poc, en un seminari d'urbanisme, un expert mexicà —establert tanmateix a Chicago—

deia que encara no hem experimentat la ciutat del futur, que tot just comença a ser present: la ciutat de molts milions d'habitants, i no podem saber si serà bo o serà dolent per a aquesta civilització nostra que avança entre trontolls.

A mà esquerra veiem el campanar de Sant Medir, de planta quadrada, grossa, que fa que aparegui com una torre de guaita. Sant Medir va ser, en temps durs, un refugi de lluites populars, un esperit que no ha perdut mai. Travessem Constitució i busquem, just davant nostre, l'entrada al recinte de Can Batlló, el tercer vapor de Sants, malgrat que ara som al barri de la Bordeta. Entrem pel portal, com si arribéssim a un món secret. La fàbrica és immensa, interminable, té la gràcia que ens permet apamar la mida d'aquestes filatures, tot i que no ha perviscut sencera. El fet que un cop aturada la producció s'hi instal·lessin altres menes de tallers i tallerets va evitar l'enrunament, i la persistència dels veïns va fer la resta. L'11 de juny del 2011 van ocupar el ja mític bloc 11, que avui té diversos usos autogestionats, ep, només en una part: no us perdeu les dimensions de la cosa. Com que Can Batlló es transforma, es restaura i s'arregla cada dia que passa, no en fare cap descripció. I, seguint les regles de la caminada, no ens aturem. Hi trobarem, més o menys segons l'edat que tinguem, gent una mica estranya, una autèntica tribu urbana, pacífica però esquerra: són la gent de Can Vies, que hi estan real·lotjats, i els seus col·legues d'arreu de la ciutat. Vesteixen de negre, amb la parafernàlia ornamental que els pertoca.

Creuem el recinte resseguint la façana del bloc 11 i sortim per l'altra punta: haurem passat un aparca-

ment, l'àrea d'esbarjo per a gossos i l'hort urbà, i trobarem al final, com si fos un recorregut iniciàtic, una oferta de pisos de luxe. No és veritat que el mercat immobiliari estigui difunt; potser està asmàtic, però encara tira. Passo al costat d'un grupet, una dona amb el cotxet de bebè i tres homes, que comenten precisament aquesta oferta, i subratllen que els pisos tenen servei comunitari: gimnàs, piscina, solàrium. Un dels homes diu que el preu no és desproporcionat. Sentir les converses a mesura que passem pel costat és un al·licient: ens dóna realitat, geografia i vivència. No és sobrer, si ens pica la curiositat, preguntar alguna cosa als veïns. Jo ho faig sovint, tot i que no està dins de la regla del bon caminador aturar-se cada dos per tres.

Girem a l'esquerra pel carrer de Parcerisa. Ja som a la ciutat moderna, que comença a l'altra banda del carrer, però abans tindrem un vestigi d'història que haurà de caducar. No sé quant durarà, però de moment hi ha dempeus els antics tallers, i algunes cases, que constituïen part de la trama de Can Batlló un cop la fàbrica va plegar. Carrers ja impossibles: veurem altres conjunts similars en altres racons de Barcelona. Tot això anirà avall. Entendreu la condemna quan sortim a la llum. Atureu-vos dos minuts i mireu al voltant: a la dreta teniu, amagats però visibles, els blocs de la Ciutat de la Justícia. Per tant, som a les envistes de la plaça d'Ildefons Cerdà. Déu n'hi do, com hem caminat, oi? Doncs no: a Barcelona les coses estan més a prop del que sembla. Notareu també que han comparegut els cotxes, bojós, sorollosos i agressius. I que les torres metallitzades, d'angles arrodo-

nits, que eren típiques d'aquesta plaça, ara no lliguen amb l'arquitectura escarida dels blocs de l'arquitecte anglès David Chipperfield que allotgen els afers judicials. L'estructura urbana, aquí, és certament caòtica, perquè s'entrecreuen dues avingudes serioses, la Gran Via (ara hi anem: només és un carrer més enllà) i l'espina de la Zona Franca, que neix precisament en aquesta rodona que tenim al davant.

A la Gran Via girem cap a l'esquerra, perquè ja estem de tornada. No creuem. Davant dels ulls tenim un edifici cantoner que crida l'atenció per la pell que el cobreix, com de xocolata blanca espigada: s'assembla molt i molt a l'edifici, aquest més esvelt, que posa punt final a la Diagonal a tocar del Fòrum i que, a las, té el número 1, o sigui que més aviat és el punt d'inici, però a Barcelona tenim la idea que les coses van a parar al mar, no pas que en vinguin! La numeració, però, puja cap al nord i puja cap a la serra: és una convenció. Mireu els blocs de pisos, com cortines de ciment, i penseu en la il·lusió que els feia, a tantes famílies, estrenar-los. De seguida veureu el mur impenetrable de la Campana, llarg i negre, sòrdid i oficial. Al darrere, girant per la placeta, hi ha el parc de la Font Florida, un d'aquests espais que ningú coneix —una expressió que hauríem de desterrar, perquè qui és aquest ningú, si els veïns en gaudeixen? És un parc alhora funcional i bonic, treballat, que aprofita el primer envit de la muntanya de Montjuïc. Si el voleu conèixer, no hi tinc res a dir: aleshores acabeu aquí la passejada, perquè a aquesta altura teniu l'estació de FGC de Magòria-La Campana.

Si per contra em seguim, passarem tot al llarg de la murada que tanca Can Batlló, que veiem a mitges. Aquests trams sense al·licients serveixen per accelerar el pas i agafar bon ritme. Passarem pel camp de futbol de Magòria, on jugava l'equip de Sants abans de fer-se les obres dels nous equipaments del barri. A l'horitzó tenim un edifici notable, que sembla una església nòrdica, neogòtica: és l'antiga estació de tren, ara un centre cívic en projecte. Aquest ús públic ha salvat molts edificis que altrament haurien anat a terra. Qualsevol edifici sense ús està a la llarga o a la curta condemnat a mort. En la cantonada de l'estació neix el carrer del Moianès, que agafarem. Hi ha una barreja de vell i de nou. Ara ja veiem la torre típica de la plaça dels Països Catalans, i cap allà ens adrecem. Tranquils, ja acabem. Abans, alguna altra peça valenta del barri.

A la cantonada de Vilardell veurem a la dreta el mercat d'Hostafrancs: anem-hi però sense entrar-hi, només per tastar-ne la presència. Agafem el carrer de l'Àliga, que és un nom bonic, i travessem Creu Coberta —que és, recordem-ho, el mateix carrer de Sants, perquè estem fent un itinerari circular— per buscar Consell de Cent. També hi trobem història, edificis amb textures a banda i banda, però no pas menestrals, sinó d'una burgesia petita i nostrada. Mireu la quantitat d'ombra que tenen alguns carrers transversals. Si seguim Consell de Cent fins al carrer de Tarragona, hi trobarem el metro i serà el punt final. També podem fer un petit tomb pel carrer de Béjar, que hi té una estesa de cases «rars», amb un centre mèdic als baixos: són fosques i acaben amb una teu-

lada a dues aigües, com si pertanyessin a una altra latitud. Aquestes coses es troben pertot, són com regals que el camí fa al caminant. Però jo recomano enfilar la pujada de seguida, pel carrer de la Torre d'en Damians.

Ens durà en un moment a la plaça d'Herenni. No és especialment bonica —és més viva la plaça d'Oscà, que hem deixat enrere—, però té la gràcia de ser l'epicentre, el punt d'esbarjo, de la comunitat gitana d'Hostafrancs, que és una de les més antigues i arrelades de Barcelona. La dita ho deixa clar:

Per pinxos, la Bordeta;
per gitanos, Hostafrancs;
per noies maques, Sants.

La comunitat s'ha mantingut compacta al llarg dels segles. Van arribar-hi aprofitant el moviment d'animals que hi havia entre traginers, mercaders i viatjants, i s'hi han quedat, sense perdre ni un bri d'identitat. A canvi, és una comunitat poc permeable i poc donada a les barreges, però també s'ha de dir que es protegeixen d'una malvolença oficial que a Espanya ha estat constant i que els ha costat alguna «pragmàtica» ordre que els feia fora del país, tan tard com el 1749.

Llavors seguim amunt per Rector Triadó, molt ombrejat, girem al carrer de Mallorca cap al centre, i en arribar a Tarragona, allà mateix, tenim el metro, amb la qual cosa hem completat la passejada.